

I
UN REGAL PLE DE TERANYINES

Fondarella, 15 de març de 2008

AI, FIDEL, FIDEL. M'INTUEIXES, OI? Ho noto quan em mires com si em veiessis, em perfores amb aquests ulls tan blaus, tan agraiïts. No m'has de tenir por, amic meu, però m'agrada que sigui així. Em fa sentir poderosa. Et noto angoixat, no et complau tenir-me voleiant per aquí. Ho entenc. No vols marxar. Sé molt bé que encara tens comptes per liquidar. Que estranys sou els humans, Fidel. Fa una eternitat que soc entre vosaltres i, generació rere generació, sempre deixeu el més important per al final. No et preocupis, no partirem fins que s'hagi dit l'última paraula.

Estic al teu costat i ho saps, perquè un calfred subtil t'ha recorregut l'esquena. T'has allunyat. Com si això fos possible! T'has assegut a la vora del llit amb els peus penjant. Ara et fregues els ulls amb calma. No pots conciliar el son i només són les dues de la matinada. Tems que aquesta sensació d'ofec que experimentes sigui l'inici de la fi. Però de veritat et dic que veuràs un altre clarejar. Demà, les muntanyes verdejaran i les roselles tenyiran de vermell la praderia.

Ara, t'ordeno que dormis... tens molt a fer i molt poc temps.

El despertador marca les vuit del matí. Encens el llum de l'habitació a les palpentos. Mires la foto del teu únic net i somrius. No et preocupis per ell, me l'emportaré en el moment oportú, però no serà aviat. Una sap que seràs testimoni dels fets importants que farà. Et costa moure't, oi? Cada cop més, ho sé. Gires mig cos amb dificultat, embolicat en un remolí de llençols. I penses en la teva dona, com ho portarà quan tu no hi siguis.

Avui s'ha aixecat abans que tu, la sento feinejar a la cuina. Sé que quan la mires encara hi veus la joveneta que es va deixar conquistar quan amb prou feines en tenia setze. T'en recordes?

Soroll de plats i coberts al pis de baix: està preparant l'esmorzar per als hostes, que aquesta Setmana Santa omplen la casa rural que vas heretar fa més de trenta anys. Fins aquí arriba l'aroma de la xocolata i la canyella. La teva dona: notes com cantusseja? Ho fa perquè pensa que potser l'estàs escoltant, però està trencada per dins. Encara sort que no saps quant. Per què m'ho poseu tan difícil?

Fidel. T'has sobresaltat en sentir el so de les campanes...

És clar. Toquen a morts.

Fas un saltet per baixar del llit. Jo de tu m'ho pensaria. Ja sé que és més alt de l'habitual, dels antics, però quan s'acosta l'hora és millor guardar vitalitat per a altres obligacions. Ai, Fidel, fa segles que em sento dir el mateix, què us passa?

Has estirat el braç tant com has pogut per arribar al penja-robes. Et poses la teva camisa preferida a poc a poc. Així m'agrada, reservant forces.

Sents? Aquestes passes no són les meves, les coneixes prou.

És el caminar de la Paulina que puja les escales sense arrossegar els peus. Lleugera. T'observa ja amb una enyorança, que tu no perceps.

—No canviaràs mai, estimat —et retreu mentre et besa el front.

Ella et comença a cordar els botons de la camisa i el dors de la mà t'acaronava la pell. I a cada gest es mimetitzaven les dermis resseques i pigades com el camps que heu sembrat junts.

—I què vols que canviï, Paulina? La meua veu —i l'afines, com si encara poguessis desfer-te del teu to rovellat—. La manera de vestir? De caminar? Vols que et miri per damunt de les espatlles, així?

La Paulina riu i s'enreda amb els botons.

—Mira que ets poca-solta! Et fa mal alguna cosa? —i et passa la mà pel cabell—. Recorda que tens aquelles pastilles que fa dies vaig comprar i que encara no t'has decidit a prendre.

La Paulina se'n va cap de la tauleta de nit i l'obre.

—Aquí estan. Mira. Noves. Avui és un bon dia per començar. Ve la família i podràs gaudir de...

—Gaudir! Ara tot es resumeix a això! —t'enfades perquè ningú et parla clar—. Què us passa? Em teniu por? Per què no parlem de...

De sobte calles a l'adonar-te'n com la cara d'ella es transforma en un quadre cubista.

—Volia dir... per què no parlem de les filles, del Jan, de les oliveres, de la nostra joventut, de Barcelona... de la vida.

Ara sí, Fidel, així es guanya el cel. Has encarrilat la teua ira per transformar-la en amor al pròxim. M'enorgulleix el teu canvi. Encara et concediré uns mesos més de vida...

Et deixo que examinis la teua dona. Com no s'ha encrespat, com segueix amb la seva parsimònia d'agafar el botó i passar-lo pel trau. Si no ho fes, saps que t'hi estaries tot el matí. Aprèn de la seva perseverança, de quina manera subjecta el nacre i el corda.

Valora-ho.

Tanca els ulls i assaboreix aquesta escalfor abans de convertir-te en cera.

Ai, Fidel, perdona. Ho he dit una altra vegada! Aviat tornarà l'escalfor. M'he sobrepassat! Et confessaré que fa un temps que em costa mesurar-me. Et demano disculpes, amic. Què podria fer per tu?

—Potser sí, estimada, que em prendré la pastilla, tot i que...

Pronuncia-ho, Fidel. És millor parlar-ho. Confirma-li que saps el diagnòstic. Ella no et decebrà. Et mirarà encara amb més orgull de qui sap que aquesta primera dosi, la *pri-me-ra* marca l'inici del *fi-nal* lluminós. Heu de tancar portes i també panys!

A la Paulina li brillen els ulls mentre va a buscar un got d'aigua.

Ai, Fidel, desitjaria que et possessis en el meu lloc i entenguessis com em costa aguantar la vostra mirada, que només jo puc truncar. Per sort ella encara se m'escapa. Per sort teva.

—Té, beu.

Ella no pot mirar-te. Li fa massa mal veure com la pastilla rellisca per l'esòfag fins a instaurar-se en l'estómac com qualsevol altra. Però no és una pastilla qualsevol.

Tu no deixes ni una gota intentant diluir-la al màxim.

Em sap greu dir-t'ho però no. La ciència ha fet que morir-se es faci gairebé d'amagat i en silenci. Aquesta, com vas veure escrit en la recepta, és l'última capsa. Ja no s'hi pot fer res més. Però va, que avui auguro un dia intens!

Travesses el llindar de la porta i et sents revifar, oi? És l'efecte del que t'acabes de prendre.

Et sorprens com la teva dona no ha deixat mai de remoure els malucs. Com te l'estimes... Ella torna a la cuina on se senten els hostes xerrar. Tu necessites aire.

Abans de sortir, t'atures davant la gran tenalla d'oli que hi ha a l'entrada de la masia. Aixeques la tapa i et ve

una bafarada. Aquesta olor de ranci la tens clavada a la memòria, guardada en el lloc més primitiu del cervell. Ho sé. Si sabessis quantes olors tinc jo emmagatzemades... Més de quatre-cents compostos, tots orgànics, volàtils... Però, a mi, la de l'oli no em diu res.

T'aconsello que a partir d'ara miris aquesta gran gerra com una guardiana fidel dels teus records. La seva aroma prové de racons molt amagats de la teva història.

Prova-ho.

Ensumes i recordes com la teva mare et feia un petó de bona nit, un gest lligat a una olor. Et toques la galta. No pateixis. Sempre us passa. En aquest punt de la vida, desenvolupeu un tercer sentit i recupereu la vostra biografia. Al principi la sensació és estranya però veuràs com n'és de reconfortant.

T'ha agradat tornar a ser nen, doncs torna-hi!

Poses el nas a dins i veus la padrina traient l'oli amb la cullera de boix. No tens cap fotografia d'ella però l'olfacte te la fa present: amb les faldilles dobles fins als peus i les mitges de llana sargides.

Sé que vols més records.

Ara hi aboques el cap dins la tenalla. Somrius. Et veus a tu sucant pa de la cullera. Empasses saliva per recordar el gust amarg de la primera collita. D'aquell oli verd, que et van ensenyar a apreciar.

Te n'apartes i llavors ho entens. Aquesta gran gola té ànima o, millor dit, ànimes, tantes com vides han recollit l'oli del seu fons. Per tu no és només un objecte. I ho vols explicar, però no saps a qui perquè no et preguin per boig.

Tornes a mirar dins la tenalla, buscant una resposta. Però jo et dic, amic Fidel, que no la trobaràs dins la gerra.

Tranquil, ho sabràs en el moment oportú.

Ara surt a fora i respira.

Seus en la fredor del banc de pedra que franqueja la masia. Hi toca el sol i hi ha una breu brisa que convida a

relaxar-se. Poses una cama sobre de l'altra i t'endormisques. De sobte, un petó raspós a la galta per una barba incipient et desperta. Ni tan sols havies sentit com el cotxe aparcava davant de casa. Obres alhora els ulls i els braços tot i no reconèixer aquell bes, tan diferent del que havia exhumat la tenalla. El teu net se't llença a sobre i t'adones que ja és un home. Aguantes cofoi la seva envestida.

Benaventurat per l'amor que et prodiga.

—Vigila amb l'avi, Jan. I tu pare —et xiuxiueja, mentre et frega els braços la Marta— no li permetis tantes coses al nen que ens té contents.

—Vols callar, mama! Sempre esteu igual. Bla, bla, bla.

I el Jan seu al teu costat mentre es perd en la pantalla del mòbil.

Creues la mirada amb la teva filla i a ella se li ennuvola la imatge. Tu te n'adones, però, com t'has promès, calles. No vols parlar de mi. A aquestes alçades, de veritat, Fidel, et dic que no ho entenc.

El teu gendre treu la maleta amb rodes del maleter i creua la mirada amb la Paulina que ha sortit a rebre'ls. T' aixeques sense ser vist —o això et penses— i camines sol cap a casa. Ara tens pressa?

—Jan posat al costat de l'avi —diu riallera l'àvia—. A veure qui és més alt?

El noi se t'acosta de mala gana, et posa el braç sobre les espatlles, gira el mòbil com pot i us feu una foto a cegues.

Una sap que d'aquí a poc d'això se'n dirà *selfie* i ja no serà tan complicat enquadrar.

—Espereu que us en faig una altra amb el meu telèfon, que segur que aquesta ha sortit poc natural!

La Marta el busca a la bossa de mà amb ganes de canviar les fotos antigues de casa. Quan aixeca la vista, el noi ja ha entrat a la masia.

—No passa res, jo m'hi poso—. I el gendre t'agafa per la cintura.

A tu, per segona vegada tampoc et dona temps de somriure.

En què estàs pensant, Fidel? No em donis feina ara. Et prego que et centris perquè tens una setmana preciosa per obrir i tancar portes.

Segueixes el passos del teu net i aneu tots cap a la cuina on ha canviat l'olor dolça per la salada de la coca de recapte amb escalivada i llonganissa.

Ja veig que no només de pa viuen els homes.

El sol il·lumina la taula parada com si calgués seduir-vos. La brisa mou unes cortines lleugeres, queda a la vista que la finestra no tanca bé. El vermell de les brases expira fins a ser cendres.

Te les mires.

Tu menges ràpid i parles poc. Igual que el Jan. La resta assaboreix aquell esmorzar de poble tan enyorat a Barcelona. Mires el rellotge i ja són les nou. T'arregles el coll de la camisa i li dones un cop de colze al teu net. Amb la boca plena t'aixeques.

—Vine, segueix-me escales amunt, Jan. Tinc una sorpresa per a tu.

—Ara? Tinc la panxa plena? No ho pots portar aquí?

La Marta li llança una mirada pètria al seu fill acompanyada d'un cop de cap. El noi s'aixeca perquè no té ganes de brega i et segueix. Tu ja ets a mig camí del primer pis. Ell amb quatre gambades es posa al teu costat.

—Què son tants secrets? Què em vols donar, avi?

—Ara ho veuràs...

Ara sí que els genolls et fan mal, però no pots anar més a poc a poc. Estàs massa emocionat amb el que el noi trobarà a les golfes.

El Jan empeny la porta, que grinyola i queda clavada a mig obrir-se. El terra s'ha aixecat amb la humitat de les passades pluges i heu de passar tots dos de costat.

Bé, hi hem passat tres, però a mi no em cal obrir portes, jo tot ho traspasso!

—Per què mai m'havies ensenyat aquest lloc?

—No és tan interessant com sembla, està ple de trastos vells però n'hi ha un que s'assembla molt a mi i te'l vull regalar.

—És aquest quadre?

I el Jan el gira i hi apareix el dibuix a llapis de dues nenes idèntiques. Te'l mires i et torna a pujar l'olor a oli i amb ell el record de les teves filles quan et cabien al palmell de les mans. Eren les més petites de totes. Pesaven menys que les conilles que tens per criar.

—Tingues paciència, Jan. Deixa que la vista se m'acostumi a la foscor. Espera.

Estàs palplantat amb els braços estirats per no xocar amb res.

Per una finestreta rodona s'escola la poca llum que dibuixa la forma d'un rellotge de paret, d'un cavallet de fusta, d'unes caixes plenes de cables, de la carcassa d'un balancí... A l'ambient volen tot de teranyines que acabeu de trencar al vostre pas.

—Què *guay!* Sembla que es pugui tocar la llum. Aquesta tarda penjo totes aquestes fotos al meu *blog!*

És diví, oi Fidel?

Enretires una escala i veig com et mareges però aconseguixes que el Jan no se n'adoni.

Fidel, recorda que avui és dissabte, el dia del repòs.

—Ara tanca els ulls —li dius.

—No serà un llibre? —protesta mentre observa el seu voltant amb ànsia.

T'atanes a un embalum cobert per una manta de quadres, resseca i polsosa. Et fan mal els canells però aconseguixes enretirar-la com un mag.

—Ja pots mirar, Jan! És per a tu.

I per tu també, Fidel. És el meu regal.

—Una bicicleta? —es decep el noi.

Jo et dic que és més que això, amic. Aquest és el manuscrit pel teu net, escrit al xassís, a la cadena, a les rodes, al seient... L'he triat especialment perquè et condueixi en el teu últim tram com m'ha acompanyat a mi durant més de setanta anys. Et faig entrega d'aquest altaveu ple de records perquè li mostris al Jan el teu viatge. Perquè ompli la seva maleta amb una mica de tu.

—Podràs anar amunt i avall, pels camins que tu vulguis, tindràs més llibertat aquí al poble! —dius amb entusiasme.

El noi queda perplex davant d'aquell tros de ferro rovellat.

—D'on has tret això?

—És una Rabasa del 1936. Aquesta bicicleta ha sobreviscut tota mena de guerres i penúries, però ara és teva. Fa catorze anys que la guardo.

—M'hagués agradat més una moto. I aquesta ferralla funciona?

Que si funciona? No coneixes prou el vell tàndem que està a punt d'abordar-te.

Sense ocultar la decepció, el noi agafa el manillar de la bici i la separa de la paret. Sota un núvol de finíssimes partícules de pols, intenta fer-la rodar cap endavant però no pot.

—Uf! És com empènyer un sofà sense potes! Més val que la llencem i anem al Decathlon a comprar-ne una de nova, avi.

Ai, Fidel, què faig? Li envio una rampa?

—Una de nova? —t'empipes—. No en trobaràs cap tan bona com aquesta.

Així m'agrada, Fidel. Dona-li un drap de la pols. A veure si també es fa una foto.

—Va, neteja-la. I sabrem de quin color és! Segur que t'ho agrairà...

—Qui m'ho agrairà, la bici? —remuga.

—Saps que els objectes tenen ànima? —dius, convençut—. Retenen l'esperit d'aquells que els han fet anar i, si es tornen a fer servir, desperten vells records.

Una sap que això és el més a prop a l'eternitat.

Sense ganes de fer-ho, el Jan agafa el drap i comença a netejar la bicicleta pel manillar. Avergonyit, s'imagina com es riuran d'ell els nois de Fondarella si el veuen pujat sobre aquesta andròmina a la seva edat. Ja té divuit anys i el que ell necessita, en tot cas, és una Derbi, ni que sigui la més antiga, però que faci olor de gasolina. Però, si es volgués desplaçar amb llibertat, com diu l'avi, desitja un mòbil nou. Vol l'últim crit... Un iPhone.

—Treure'n la pols —segueixes absent als pensaments del noi— és el primer pas per desenterrar la consciència dels que han pedalat dalt d'aquesta bicicleta.

—Però què dius, avi?

—El que sents! —Agafes el braç del Jan i alhora sacseges el manillar de la bici—. Mira, només cal que t'aturis en les cicatrius i recomponguis el passat per entendre't a tu.

—A mi?

El noi et mira incrèdul amb uns ulls blaus com el gel que es topen amb els teus, càlids com un cel d'estiu.

—Sé que costa de creure, Jan... —dubtes si parlar-li més d'ànimes...

—A veure avi, de moment posat al costat de la bici que et faré una foto. I me la posaré de fons de pantalla de l'ordinador!

Tu fas que no el sents, perquè saps que la seva actitud és passatgera. Mires a càmera i aquesta vegada tens temps de somriure. Has arribat a la mateixa conclusió que jo, oi?

Tens una setmana per descotxar el teu net. Per connectar amb la nineta dels teus ulls.

Posa el rellotge en marxa, Fidel.

Per tu, comença el compte endarrere.

Per mi el compte endavant.

LA FUGIDA

Barcelona, 1 febrer de 1937

AI DE MI! PERÒ QUÈ FEU? Quanta feina se'm gira. No, no, no! Que no veieu que us heu esteu matant entre germans.

No suporto fer la meva feina amb presses. Marxar necessita de la meva calma, de la meva benvolença. Moc els vostres fils i decideixo si els tallo o hi faig un nus. Però al meu ritme.

Vine, a tu t'abraço, noi. Posat a resguard!

T'encongeixes i tanques els ulls.

Calma, jo sí que hi veig. Seré la teva mirada.

Has enxampat un foc creuat al carrer de Balmes. Els fusells apareixen aplomats a l'empара de les finestres. I saps què? Ara recordo que just en aquella balconada d'allà, fa dos anys, vaig visitar una persona mentre jugava al bridge. Va perdre la partida, és clar.

Però jo no deixaré que tu perdis la teva... encara.

La pólvora se't posa a la gola i tens ganes de tossir, ho sé. Però una sap que ara has de ser invisible. Jo t'ajudaré.

Els trets aflueixen. No te'n refiïs, perquè els canons encara hi són. Segueix encongit, en la mateixa posició i col·locat bé la motxilla a l'esquena. Se senten també altres batusses que provenen del carrer Rosselló i Còrsega. Passa un camió carregat de gent amb les armes enlaire. Van en

direcció contrària, Balmes amunt. Disparen a tort i a dret. Els de les finestres han baixat al carrer. Però només els d'un costat, els de l'altre, tots morts.

Per tot arreu hi haurà cadàvers i s'imposarà el silenci.

Sents? S'atansa un soroll de sola gruixuda. Trepitja fort. A aquesta ànima ningú li dispara. El seu pas arrasa. Ai, que em recorda el teu infern.

Estàs viu?

—Allí, el de la camisa blanca i tirants! Llibert, malparit! Mateu-lo!

Deixa'm que em concentri.

T'aixeques, fas unes passes endarrere, desconcertat. Et poses les mans al cap i hi ha sang però només és un tall superficial.

Envolto el teu cos atlètic com si fos un escut mentre les bales xiulen massa a prop, massa poderoses. I tu corres desbocat mentre jo obro els braços com un paraigües. Però ells son més. T'encerclaran.

—Fill de puta, veuràs quan t'inxampi! Llibeeert!

Els projectils sí que són un insult per a la vida. Però no hi ha manera que us n'adoneu. I aquí em tens, fen-te d'àngel de la guarda. On s'han posat els vostres querubins que tant estudiieu a la Bíblia? De veritat et dic: no n'he vist cap i jo aquí fent feina extra!

Aconseguixes despistar-los i t'arrauleixes darrere uns sacs de sorra que s'han obert. Suat i amb la respiració ofegada has après a amagar-te.

Tremoles.

Si em captessis t'adonaries que estic a punt d'estrangular-te. Que no veus que en aquests moments la por et portarà fins a mi abans del previst? Refés-te que jo no estic per perdre el temps... i tu, encara menys.

Per què et trepitgen els talons? Què has fet?

Se senten més trets llunyans i alguna explosió amb eco que, si no fos d'una granada, seria fins i tot romàntica.

De sobte, apareixen pel carrer tot d'ànimes desbocades. No distingeixo les vives de les mortes. N'hi ha massa i tot va molt ràpid. La gent corre sense sentit. Crits, caigudes, empentes...

Instantàniament t'aixeques i et barreges amb la multitud. Travesses Mallorca i segueixes a grans camades per Balmes. Xoques amb algú, que cau a terra, però no t'atures.

Ningú ho fa.

Se sent un crit sec i contingut de qui no inspirarà mai més.

No ets tu, és la noia que intentava aixecar-se i que ara resta quieta amb el cap sobre una claveguera per on s'escola un rajolí continu de sang. Un final tan absurd i tan lleig com pura és la seva ànima.

—Allí, el de motxilla!

Ja t'han vist? Corre, corre! Aquí, entra, aprofita la cortina de fum. No, a l'esquerra! Aix! No em sents? T'ordeno que giris per València! Ja!

La fumera s'et menja. A dins no veus res. T'estires a terra i et tapes la boca amb totes les teves forces per no estossegar. Els ulls et piquen i veig com et cauen unes llàgrimes grosses que et mullen fins al coll. Et costa respirar. Encalmat. No et deixaré volar, a tu encara no,... Portes pistola?

Et poses la mà a la butxaca i palpes alguna cosa que no trobes. Soc jo qui et grapeja.

Ho sabia. No ets dels que maten, encara que t'hi vagi la vida.

I llavors la bomba de mà cau. Al teu costat. Soroll de metralla i vidres trencats. He tingut temps de llançar-me sobre teu i m'he fet gran, tant que fins i tot he protegit algun altre cos que sense adonar-me tenia al costat. És un nen. Me n'alegro.

—L'hem tocat?

—Ves a veure!

—Per què no hi vas tu?

—Jo? —es barallen els homes a l'altre costat del fum.
Aprofita la discussió Llibert i fuig!

Tanques la motxilla, que se t'ha obert, i deixes a terra una troca de llana blanca que portaves. Ja no la vendràs. Ha quedat foradada per la metralla. Un orifici negre i cremat és la prova de la meva cuirassa.

La broma encara t'oculta però no per gaire temps. Esfumàt. No tinguis por, Llibert! Jo soc l'escut que et protegeix.

Què fas? Cap allà no! Hi ha massa gent armada. Estan molt excitats, rabiosos.

Trepitges els vidres, que sonen com una alarma. S'ha rebentat l'aparador d'una botiga de bicicletes. Hi entres a mort, aquí sí, mentre els homes encara discuteixen. Em miro al nen, que s'aixeca brut i amb caguera, i surt d'aquell infern.

Benaventurat, siguis, infant.

Pam, fan diana.

I s'abaixa el teló per aquella ombra petita que apareixia com un fantasma darrere la cortina gris.

I jo prego perquè la seva funció sigui eterna.

Tu també caus. Agenollat amb les mans juntes i mirant al cel. Davant hi ha una flamant Rabasa. Et falta la respiració. Tens pànic i sembla que els músculs no t'obeeixen. Sé que has d'avisar del perill que correu a casa teva, el teu pare ho ha de saber, sobretot ell. Estàs segur que prendrà una bona decisió. Has d'arribar a temps.

Corre, trota, galopa!

I ara què fas? Anaves bé amb el no mataràs però ara? No robaràs!

Però... diria jo que robar és menys que matar... I si has d'escapolir-te... Va, pujo al darrere.

Abans que el fum desaparegui del tot, aixeques la bicicleta i esquives els vidres. Empenys fort i surts disparat pel carrer València. Els que et persequien no et veuen. Estan ocupats reanimant al nen. Pedales fins que la guerra sembla que es volatilitzi. Mires endarrere i, és clar, no em

© Samantha Vall Buch, 2022
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2022
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2022
ISBN: 978-84-1303-404-1
DL: L 657-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.